

ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ

УДК 343.982:343.143

Орлов Юрій Юрійович –
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник
відділу організації науково-
дослідної роботи Національної
академії внутрішніх справ

Orlov Yuri – Doctor of Law, Senior
Fellow, Chief Scientist of the
scientific and research work
Department of the National Academy
of Internal Affairs

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА

THE USE OF THE POLYGRAPH DURING PRE-TRIAL INVESTIGATION

Досліджено питання щодо проведення психофізіологічної експертизи із застосуванням комп'ютерного поліграфа під час досудового слідства.

Ключові слова: комп'ютерний поліграф;
психофізіологічна експертиза; досудове слідство.

Исследованы вопросы проведения психофизиологической экспертизы с применением компьютерного полиграфа в досудебном расследовании.

Ключевые слова: компьютерный полиграф;
психофизиологическая экспертиза; досудебное расследование.

Research on a question of performing a psychophysiological examination using a computer polygraph in a pretrial investigation.

It is shown that upon appearance of a computer polygraph as a method of a criminalistics technic in a pretrial investigation, a case investigator gets a unique possibility to determine objective material signs of ideal traces of a crime by registering spontaneous psychophysiological reactions of a person on questions or other information. Therefore, a psychophysiological examination is used in Ukrainian investigating practice in order to verify validity of verbal information received during a pretrial investigation.

The objective of such a verification is to determine ideal traces – traces of a person's memory, which are caused by a material neuropsychological structure that is formed in the human cerebrum.

Main tasks of a psychophysiological examination are:

to estimate probability of reported by a person information about facts or circumstances of a criminal law violation (i.e. to find out if the received verbal information corresponds to the reflected traces in his memory);

to discover if the person is aware of certain facts or acts (i.e. to establish presence or absence of ideal traces in his memory).

A modern way for holding a psychophysiological examination is a computer polygraph that registers breathing characteristics, cardiovascular system activity, electrical resistance of skin and other physiological characteristics simultaneously, giving the following results in figures.

Methods of a psychophysiological examination include specialized psychological tests, during which an examiner influences a visual or acoustic analyzer, for instance, by questioning, showing particular objects, photographs etc., and registers psychophysiological reactions on these stimuli.

A voluntary agreement of a person is required for performing a forensic psychophysiological examination. It is possible that a person who gives the agreement may distort results of a verification on purpose by using drugs, alcohol, drastic remedies, imitating emotions or agitation. Thus, in case of necessity a medico-psychological examination should be performed before performing a forensic psychophysiological one.

For performing an examination a case investigator gives to a polygraph examiner material evidence and other items, documents, photographs, video and audio recordings, inquest reports

(interrogation ones above all), and other objects that would assist solving tasks of an examination.

Requirements to results of a polygraph examination are given in clauses 101, 102 of the Ukrainian code of criminal procedure and have following peculiarities. They must include previously performed by an examiner:

adjusting test (test-stimulation) which shows and rates adequacy of psychophysiological reactions of the person;

test of background reactions that shows adequacy and variety of psychophysiological reactions of the person considering a normal response to the examination.

Furthermore, all the questions should be discussed with the person beforehand in order to ensure understanding of their meaning.

Results of a polygraph examination may be used as a source of orienting information for planning following inquest acts and, it is the author's opinion, that it may also serve as a source of evidences in a criminal process. Criminal practice in Ukraine gradually starts to consider results of a polygraph examination as procedural sources of evidences.

Keywords: computerized polygraph; psychophysiological examination; pre-trial investigation.

Установлення вірогідності показань підозрюваних, обвинувачених, свідків, потерпілих та інших учасників кримінального провадження традиційно уможлиблювалося лише шляхом: 1) застосування певних тактичних прийомів допиту; 2) співставлення показів з іншими доказами, отриманими під час кримінального провадження; 3) проведення деяких слідчих (розшукових) дій (наприклад одночасного допиту). Із запровадженням у досудовому слідстві використання поліграфа як засобу криміналістичної техніки слідчий отримав унікальну можливість з'ясовувати об'єктивні матеріальні ознаки ідеальних слідів злочину шляхом реєстрування безпосередньої психофізіологічної реакції допитуваної особи на запитання чи іншу інформацію, що він йому надає.

Ефективність застосування поліграфа на досудовому слідстві переконливо доводить слідча практика в багатьох країнах світу. Проте поліграфні технології в кримінальному

провадженні України застосовують явно недостатньо через низку чинників, серед яких правова неврегульованість і нерозвинутість необхідної інструментально-методичної бази.

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс (КПК) України не містить прямих вказівок на можливість застосування поліграфа в кримінальному провадженні. Таких самих вказівок не містить також чинний Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність». Водночас у зазначених нормативних актах відсутні заборони щодо отримання показань учасників кримінального провадження або ж очевидців із застосуванням поліграфа.

Зокрема, під час ОРД поліграф може бути правомірно застосований для перевірки правдивості показань очевидців події на засадах добровільності. Наявні спроби закріпити це положення в законодавстві. Так, у редакції законопроекту «Про оперативно-розшукову діяльність» (реєстр. № 2134 від 16 липня 2009 р.), який розробили вчені Національної академії внутрішніх справ, поліграфне опитування особи визначено як окремий оперативно-розшуковий захід, що полягає в опитуванні особи за спеціальною методикою з одночасною реєстрацією за допомогою технічних засобів її психофізіологічних реакцій на психологічні стимули: запитання, предмети, фотографії тощо, з метою отримання відомостей про злочинну діяльність. Поліграфне опитування запропоновано проводити з письмового дозволу начальника оперативного підрозділу або його заступника за письмовою заявою або письмовою згодою опитуваної особи [1, ст. 1, 12].

Історично склалося так, що найбільш детальну нормативну регламентацію здобуло застосування поліграфа кадровими апаратами ОВС у роботі з особовим складом¹.

У разі необхідності здійснення перевірки істинності вербальної інформації, отриманої на досудовому слідстві від підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, свідка – призначають так звану *психофізіологічну експертизу*.

¹ Інструкція щодо застосування комп'ютерних поліграфів у роботі з персоналом органів внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України від 28 липня 2004 р. № 842.

Цей вид експертизи не включено до переліку головних видів судових експертиз. Проте зазначений перелік не є вичерпним: згідно з п. 1.2. Інструкції Міністерства юстиції України «Про призначення та проведення судових експертиз», з метою більш повного задоволення потреб слідчої та судової практики експертні установи можуть організовувати проведення *інших* видів експертизи (крім судово-медичної та судово-психіатричної) (виділення наше. – Авт.) [2]. Отже, проведення психофізіологічної експертизи в ході досудового слідства відповідає чинним нормативно-правовим актам.

Об'єктом такого експертного дослідження є ідеальні сліди – сліди пам'яті особи, яка є носієм інформації, що може бути використана як доказ фактів чи обставин, що встановлює слідчий під час кримінального провадження. При цьому експерт виявляє *матеріальні ознаки цих ідеальних слідів*. Така особливість робить психофізіологічну експертизу особи винятковою. Криміналістичні й інші експертизи, які проводять у межах кримінального провадження, зазвичай пов'язані з дослідженням матеріальних слідів кримінального правопорушення. Водночас слідчі дії з отримання вербальної інформації поєднані з дослідженням ідеальних слідів-відображень у пам'яті особи. І лише психофізіологічну експертизу здійснюють ніби «на стику» дослідження матеріальних та ідеальних об'єктів.

Проведення такого експертного дослідження стає можливим завдяки науково встановленому факту зумовленості ідеальних слідів пам'яті матеріальною нейрофізіологічною структурою, що формується в головному мозку людини. Ця структура утворюється сукупною активністю певної множини взаємопов'язаних нейронів, що лишають так званий нейрональний слід тієї чи іншої події. Сучасна апаратура дає змогу записати цей слід у вигляді «енграм». Таке нейрофізіологічне відображення реальної події постає у свідомості людини як її ідеальний образ.

Структура нейронального сліду певним чином співвідноситься із психофізіологічними реакціями особи – носія інформації, які реєструють під час психофізіологічної експертизи.

Суб'єктом психофізіологічної експертизи є особа (експерт-поліграфолог), яка володіє спеціальними знаннями та, відповідно, має право на проведення такого виду експертиз.

Згідно з ч. 4 ст. 7 Закону України «Про судову експертизу», для проведення «деяких видів експертиз, що не здійснюються виключно державними спеціалізованими установами (до яких належить і психофізіологічна експертиза – авт.), за рішенням особи або органу, що призначили судову експертизу, можуть залучатися крім судових експертів також інші фахівці з відповідних галузей знань» [3]. Тобто експерт-поліграфолог повинен мати документи, що засвідчують його освіту (диплом освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста або магістра), а бути компетентним (мати свідоцтво про закінчення спеціальних курсів). Водночас закон не містить вимог щодо необхідності його атестації як судового експерта та внесення до Державного реєстру.

Професію «експерт-поліграфолог» у 2010 р. унесено до Національного класифікатора професій під кодом 2144.2 (наказ Держспоживстандарту України від 28 липня 2010 р. № 237).

Підготовку та підвищення кваліфікації фахівців-поліграфологів здійснюють у багатьох країнах світу, зокрема в Сполучених Штатах Америки (Американський міжнародний інститут поліграфа (Стогбридж, Атланта), Американська академія науково-слідчого навчання (Філадельфія, Пенсільванія), у Російській Федерації (Московський державний гуманітарний університет ім. Шолохова, ЗАО «Група «Эпос» (м. Москва) та ін.). В Україні підготовку поліграфологів здійснюють, зокрема, Українське бюро психофізіологічних досліджень і безпеки, Спеціалізований центр професійно-психологічної підготовки персоналу служб безпеки «Альфа-Щит» (м. Київ). Крім того, зазначені підприємства безпосередньо проводять поліграфні дослідження та експертизи в кримінальних і цивільних справах. Відповідні їх філії в Луганську, Луцьку, Полтаві, Кривому Розі співпрацюють зі слідчими підрозділами правоохоронних органів.

До **головних завдань** психофізіологічної експертизи належать:

оцінювання вірогідності повідомленої інформації про факти чи обставини вчинення кримінального правопорушення (тобто з'ясування відповідності отриманої від особи вербальної інформації слідам-відображенням в її пам'яті);

виявлення поінформованості особи щодо певних фактів, подій (установлення наявності або відсутності в неї ідеальних слідів пам'яті).

На відміну від психологічної експертизи, головним завданням якої є визначення індивідуальних психологічних особливостей особи, психофізіологічна експертиза дає змогу виявити та дослідити сліди пам'яті цієї особи щодо певних подій або фактів.

Сучасним *засобом* проведення психофізіологічної експертизи є комп'ютерний поліграф, який дає змогу здійснювати синхронну реєстрацію параметрів дихання особи, її серцево-судинної активності, електричного опору шкіри, інших фізіологічних параметрів із подальшим оформленням результатів їх реєстрації в цифровому вигляді. Результати фізіологічних вимірювань використовують для оцінки вірогідності інформації, яку повідомляє особа, а також поінформованості цієї особи щодо певних фактів.

З позиції забезпечення об'єктивності дослідження важливо зазначити, що поліграф є пасивним реєстратором процесів в організмі людини й жодним чином не впливає на нього. Водночас пристрій може викликати певні психічні реакції в досліджуваній особі (хвилювання, збудження), вплив яких на результати дослідження має нейтралізувати експерт-поліграфолог завдяки спеціальним методикам.

Існує ціла низка комп'ютерних поліграфів виробництва США, Росії, Ізраїлю та інших країн (Axiton, «Дельта», «Конкорд», «Крис», «Епос», «Бар'єр» тощо). Багато з них у різні часи перебували на озброєнні оперативних підрозділів, насамперед ГУБОЗ МВС України, й застосовувалися з оперативною метою. На досудовому слідстві їх почали використовувати лише останніми роками.

Технології діагностування психофізіологічних станів людини постійно вдосконалюються. Так, у Сполучених Штатах Америки винайдено так званий «мовленнєвий поліграф», що дає змогу оцінити ступінь збудження людини за записом її усного мовлення. Позитивною рисою мовленнєвого поліграфа порівняно з класичним пристроєм є відсутність фізичного контакту діагностичної апаратури з опитуваним; для діагностики емоційної

напруженості людини достатньо проаналізувати параметри його мовлення, записаного на матеріальному носіїві. Це дає змогу встановити емоційну напруженість людини після проведення опитування та за її відсутності. Отже, згода особи на проведення тестування не потрібна.

Застосування мовленнєвого поліграфа для дослідження звукозаписів, отриманих за результатами негласних слідчих (розшукових) дій або оперативно-розшукових заходів, дасть змогу в майбутньому, з розвитком діагностичних методик, ідентифікувати особу, встановити її соціальне походження, стать, вік, національність, наявність судимості, регіон проживання, рівень освіти тощо².

Методи проведення психофізіологічної експертизи обирає експерт-поліграфолог. Зазвичай застосовують спеціалізовані психологічні тести, під час яких експерт діє на слуховий чи візуальний аналізатор особи, наприклад, шляхом постановки запитань, пред'явлення окремих предметів, фотографій тощо, одночасно фіксуючи її психофізіологічну реакцію на ці подразники. В основу психофізіологічного дослідження покладено феномен людської психіки, сутність якого полягає в такому: якщо стимул (слово, предмет, фотографія, відео-, звукозапис) становить для людини значну інформацію про подію, образ якої зберігається в її пам'яті у вигляді ідеальних слідів, то він викликає в неї фізіологічні реакції, що перевищують реакції на однорідні стимули, які не пов'язані з цією подією й не становлять для особи важливої інформації. Якщо звернення до пам'яті відбувається методично коректно, й особа не причетна до події, нічого не приховує про це під час дослідження, то значущий стимул не впливає на її емоційну пам'ять. Відповідні нейронні структури мозку не отримують додаткової активації, а отже, поліграф не реєструє виражені

² У 2001 році вчені Національної академії внутрішніх справ запатентували новітній принцип дії мовленнєвого поліграфа, який полягає в апаратному аналізуванні фізичних характеристик усного мовлення особи (середня частота основного тону, інтервал зміни частоти головного тону, загальний час мовлення, кількість пауз, латентний час відповіді, темп та інтенсивність мовлення, порізаність (дисперсія) мелодичної кривої, просодичний тембр мовлення, зашумленість спектру, формантна структура тощо) за спеціальною методикою [4].

фізіологічні реакції. Ці дослідження отримали в криміналістиці назву «віртуальна трасологія».

Проведення судово-психофізіологічної експертизи неможливе без *добровільної згоди* особи. Це є необхідною умовою для отримання достовірного результату. Примусове поліграфне обстеження сприяє мимовільному підвищенню емоційного напруження, що не гарантує об'єктивності експертного дослідження. Тому під час ознайомлення особи з ухвалою про призначення експертизи слідчий має отримати від неї письмову добровільну згоду на участь у комп'ютерному тестуванні.

Водночас слід урахувати, що особа, надавши згоду, може вжити заходів щодо штучного спотворення результатів експертного дослідження. Зокрема, завчасно вжити алкоголь, наркотичну речовину або сильнодіючі ліки, або ж імітувати емоції чи збудження під час перевірки. Слідчий має про це знати й запобігти такому розвитку подій.

Так, 4 січня 2011 року, відповідно до постанови слідчого ГУМВС України в Луганській області, було здійснено психофізіологічну експертизу на поліграфі відносно обвинуваченого за кримінальною справою № 27\10\0589 (ч. 2 ст. 115 КК України), порушеною за фактом убивства таксиста. Під час проведення експертизи зі сторони обвинуваченого зафіксовано психологічну протидію перевірці, при тому, що до цього він стверджував, що бажає підтвердити свою невинуватість на поліграфі. У висновку психофізіологічної експертизи документально відображено всі ознаки виявленої протидії [5].

На думку Р. І. Могутина та М. В. Субботіної, перед призначенням судово-психофізіологічної експертизи, за необхідності, доцільно провести *медико-психологічне обстеження* особи для того, щоб з'ясувати відповіді на такі питання:

Якими є її індивідуально-психологічні особливості, зокрема в емоційній сфері, рівень самоконтролю?

Чи здатна особа адекватно сприймати обставини, що мають значення для кримінального провадження, та давати на них правдиві показання?

Яким є психофізіологічний стан особи, чи дає змогу він проходити судово-психофізіологічну експертизу із застосуванням поліграфа?

Чи не має особа протипоказань щодо проведення такої експертизи [6, с. 40]?

Зазначені *протипоказання* можуть бути зумовлені віком особи, рівнем її інтелекту, наявністю в неї психічного захворювання, алкогольної або наркотичної залежності, уживанням психотропних препаратів, фізичним або психологічним виснаженням, різким болем, деякими гострими й хронічними соматичними захворюваннями.

Унормований орієнтовний перелік **питань** для експерта-поліграфолога, яким має керуватися слідчий під час призначення психофізіологічної експертизи, на сьогодні не розроблено (як це зроблено для інших видів судової експертизи). Формулюючи питання, слідчий має чітко усвідомлювати, що саме він хоче з'ясувати, з огляду на обставини кримінального правопорушення. Перед визначенням конкретних питань доцільно проконсультуватися з експертом. Зазвичай питання стосуються фактичних обставин учинення злочину (не психологічних особливостей особи) або відвертості особи на допитах, що відбулися.

Серед типових питань для експерта слід назвати такі:

Чи узгоджуються виявлені під час застосування поліграфа психофізіологічні реакції особи на питання про фактичні дані кримінального правопорушення з її відповідями на допитах (тобто чи не бреше вона)?

Чи знає особа інформацію про певну подію (обставини)?

У який момент часу особа могла отримати певну інформацію (наприклад, про обставини й деталі вчиненого злочину – у момент його вчинення або після цього)?³

Чи вчиняла особа конкретні злочинні дії?

Чи давала особа вказівки співучасникам щодо вчинення злочинних дій?⁴

Формулюючи питання, слід урахувувати межі компетенції експерта. Експерт-поліграфолог не може напевно стверджувати щодо дій і поведінки особи в минулому. Натомість він дає

³ Таким чином можна з'ясувати, чи перебувала особа на місці злочину в момент його вчинення, чи не обмовляє вона себе, чи здійснювала вона конкретні злочинні дії у разі співучасті у вчиненні злочину тощо.

⁴ Завдяки цьому можна виявити організатора та замовника злочину.

відповідь на питання: 1) наявні чи відсутні в пам'яті особи ідеальні сліди щодо певних подій (фактів); 2) чи утворені ці сліди природним шляхом (унаслідок особистої присутності або особистої участі) або шляхом подальшого повідомлення (зговору); 3) про що можуть свідчити фізіологічні реакції особи на значущу інформацію, що стосується обставин учинення злочину (зокрема, чи узгоджуються вони з вербальною інформацією, яку вона надала під час допитів).

Для проведення експертизи **слідчий надає експерту-поліграфологу:**

речові докази й інші предмети;
документи;
фотографії, відео- та звукозаписи;
протоколи слідчих дій (насамперед, допитів);
інші об'єкти, що сприятимуть вирішенню завдань експертизи.

Вимоги до **висновку експерта-поліграфолога** передбачено ст. 101, 102 КПК України. Такий висновок має певні особливості. Зокрема, у ньому обов'язково має бути зазначено щодо попереднього проведення експертом: 1) установчого тесту (*тесту стимуляції*), під час якого виявляють та попередньо оцінюють адекватність психофізіологічних реакцій особи; 2) *тесту фонових реакцій*, під час якого визначають адекватність і можливі варіанти психофізіологічних реакцій особи в разі умисної протидії перевірці. Крім того, усі питання, що ставляться особі під час перевірки, мають бути *попередньо обговорені* з нею для того, щоб переконатися, що особа правильно розуміє їх зміст. Без виконання цих процедур та їх фіксації у висновку експерта результати психофізіологічної експертизи не можуть уважатися цілком об'єктивними.

До висновку експертизи додають поліграму й результати тестів, копію свідцтва про державну реєстрацію підприємства, що проводить експертизу, копії свідцтва про кваліфікацію експертів. За потреби може бути додано гігієнічний сертифікат на поліграфне обладнання (з метою підтвердження дотримання вимог безпеки щодо досліджуваної особи).

Висновок експерта-поліграфолога може бути **використаний**: 1) як джерело орієнтуючої інформації, що дає змогу планувати подальші слідчі дії; 2) як джерело доказів у кримінальному провадженні.

Незважаючи на те, що чинні нормативно-правові документи не містять норм щодо приналежності поліграфного дослідження до експертної діяльності, висновок експерта-поліграфолога, на нашу думку, може бути джерелом доказів у кримінальному провадженні. По-перше, під час судово-психофізіологічної експертизи здобуття доказової інформації відбувається відповідно до сучасних уявлень криміналістичної трасології. На думку американського криміналіста Дж. Рейда, «поліграф має ступінь точності, яка відповідає сучасним видам доказів, що фігурують у судах із кримінальних та цивільних справ, і навіть випереджає їх» [7, с. 72]. По-друге, експертні висновки формуються відповідно до вимог чинного кримінально-процесуального законодавства. Таким чином, забезпечується допустимість і достовірність доказів, здобутих під час психофізіологічної експертизи.

Судова практика в Україні поступово йде шляхом визнання висновків експертів-поліграфологів процесуальними джерелами доказів. Наприклад, ще в 2006 р. Подільський районний суд м. Києва під час розслідування кримінальної справи виправдав підозрюваного завдяки використанню як доказу саме результатів проведення судово-психофізіологічної експертизи.

Проте, незважаючи на практику результативного використання поліграфа на досудовому слідстві, висновки експертів-поліграфологів ще не мають загального визнання як самостійне джерело доказів. Водночас ці висновки успішно використовують у комплексі з іншими доказами.

Так, 13 вересня 2010 р. за постановою слідчого Жовтневого РВ ЛГУ УМВС України в Луганській області проведено психофізіологічну експертизу на поліграфі обвинуваченому в кримінальній справі № 05\10\0293, порушеній за ч. 2 ст. 121 КК України за фактом убивства літньої жінки. Експертизою підтверджено, що обвинувачений здійснював дії, спрямовані на заподіяння смерті потерпілій, виключено самообмову з його боку, підтверджено правдивість

його показань, наданих раніше на допитах, що визнано обставиною, яка пом'якшує провину.

24 березня 2011 р., відповідно до постанови заступника начальника відділу Слідчого управління ГУМВС України в Київській області, проведено психофізіологічну експертизу на поліграфі відносно обвинуваченого за кримінальною справою № 07-6953 (п. 12 ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 146, ч. 2 ст. 355 КК України), порушеної за фактом вбивства громадянина К. Висновок експертизи дав змогу об'єктивно кваліфікувати дії обвинуваченого та його співучасників, підтвердити, що обвинувачений не мав умислу на вбивство, а також приховував труп потерпілого. Справу розглянуто, висновок експертизи вироком суду визнано як доказ. Обвинувачених засуджено до п'яти й семи років позбавлення волі, виключено їх довічне ув'язнення.

19 вересня 2012 р., згідно з постановою слідчого Артемівського РВ ЛГУ УМВС України в Луганській області, проведено комплексну психофізіологічну експертизу на поліграфі за кримінальною справою № 04/12\1022 відносно потерпілого А. За обставинами справи, 10 липня 2012 р. близько 21 год 30 хв підозрюваний В., перебуваючи на вулиці в м. Луганськ, погрожував потерпілому фізичною розправою за допомогою електрошокера та предмета, схожого на пістолет, що потерпілий сприйняв як погрозу вбивством. Підозрюваний стверджував, що цього факту не було. Проведеною експертизою встановлено, що покази потерпілого є правдивими. Кримінальну справу щодо обвинувачення В. направлено до суду [5].

У слідчій практиці існують приклади використання висновку експерта-поліграфолога як джерела орієнтуючої інформації, що дає змогу планувати подальші слідчі дії. Так, 20 серпня 2012 р. на підставі постанови слідчого Дрогобицького РВ ГУМВС України у Львівській області, у кримінальній справі № 116-0203 проведено психофізіологічну експертизу показів трьох свідків. За обставинами справи, 6 вересня 2010 р. невстановлена особа, розбивши шибку вікна, проникла до житлового приміщення в с. Уличне Дрогобицького району Львівської області, звідки таємно викрала гроші та ювелірні

вироби, що належали потерпілому Б. За результатами проведеної експертизи встановлено свідка, який свідомо приховував відому йому інформацію про особу злочинця [5].

Підбиваючи підсумки, можна дійти таких **висновків**:

1) використання поліграфа на досудовому слідстві здійснюють шляхом призначення психофізіологічної експертизи, проведення якої доручають кваліфікованим експертам-поліграфологам;

2) психофізіологічна експертиза дає змогу виявити матеріальні ознаки ідеальних слідів пам'яті особи, яка є носієм інформації, що може бути використана як доказ фактів чи обставин, які слідчий встановлює під час досудового слідства;

3) до головних завдань психофізіологічної експертизи належать: оцінювання вірогідності повідомленої особою інформації про певні факти чи обставини (тобто виявлення, чи відповідає отримана від особи вербальна інформація слідам-відображенням у її пам'яті); виявлення поінформованості особи щодо певних фактів, подій (тобто встановлення наявності або відсутності в неї ідеальних слідів пам'яті);

4) слідча практика йде шляхом використання висновку експерта-поліграфолога як джерела доказів у кримінальному провадженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України (проект нової редакції) / [О. М. Джужа, В. Я. Горбачевський, Ю. Ю. Орлов та ін.]. – К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2009. – 48 с.

2. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз [Електронний ресурс] : наказ Міністерства юстиції України від 8 жовт. 2008 р. № 53/5. – Режим доступу :

<http://mir-ekspertiz.info/pro-zatverdzhennya-instrukci%d1%97-pro-priznachennya-ta-provedennya-sudovix-ekspertiz-ta-ekspertnix-doslidzhen/>.

3. Про судову експертизу [Електронний ресурс] : Закон України від 25 лют. 1994 р. № 4038–ХІІ. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.

4. Пат. 13 України. Спосіб виявлення напруженості та змін емоційного стану людини за фізичними параметрами усного мовлення / Жаріков Ю. Ф., Кондратьєв Я. Ю., Орлов Ю. Ю., Рибальський О. В. / Нац. акад. внутр. справ. – № 99084603; Заявл. 10.08.99; Опубл. 11.12.2001. – 3 с.

5. Практика судебной экспертизы на полиграфе при расследовании преступлений [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

http://spfi.com.ua/?page_id=1008.

6. Могутин Р. И. Использование полиграфа в раскрытии и расследовании преступлений : [учеб. пособие] / Р. И. Могутин, М. В. Субботина. – Волгоград : ВА МВД России, 2005. – 84 с.

7. Холодный Ю. И. Применение полиграфа при профилактике, раскрытии и расследовании преступлений (генезис и правовые аспекты) : [моногр.] / Ю. И. Холодный. – М. : Мир безопасности, 2000. – 160 с.